

RANIERO CANTALAMESSA

MOC KRISTOVA KŘÍŽE

VELKOPÁTEČNÍ PROMLUVY
Z LET 2002–2024

Paulínky

BŮH PROKAZUJE SVOU LÁSKU K NÁM

Velký pátek 2006

„Přijde totiž doba, kdy lidé nesnesou zdravé učení, nýbrž si podle vlastních choutek nahromadí učitele, kteří šimrají jejich uši“ (2 Tim 4,3-4).

Uvedená slova Písma, zvláště narážka na šimrání uší, se v našich dnech uskutečňují novým a hroživým způsobem. Zatímco my zde slavíme připomínku Spasitelova utrpení a smrti, obratní přepisovatelé starověkých legend vedou miliony lidí k názoru, že Ježíš z Nazareta nebyl ve skutečnosti nikdy ukřižován. Ve Spojených státech je nyní bestsellerem vydání *Tomášova evangelia*, jež je předkládáno jako evangelium, které „nám ušetří ukřižování, činí ze vzkříšení zbytečnost a nezavazuje nás věřit v žádného Boha nazývaného Ježíš“.³²

„Lidské povaze málo lichotí,“ napsal před lety Raymond Brown, nejslavnější biblista zabývající se pašijovým příběhem, „že čím je vykonstruovaný scénář nereálnější, tím senzačnější propagace se mu dostane a tím větší zájem vzbudí. Lidé, kteří by si nikdy nedali tu práci, aby přečetli seriózní analýzu historických tradic o Ježíšově ukřižování, smrti a vzkříšení, jsou fascinováni každou novou teorií, podle níž Ježíš nebyl

³² H. Bloom, v: M. Meyer, *Evangelium svatého Tomáše. Skryté výroky Ježíše* (Volvox Globator 2007, angl. originál Harper San Francisco 1988), str. 129.

ukřížován a nezemřel, obzvlášť když pokračování příběhu zahrnuje jeho útěk s Marií Magdalskou do Indie [nebo podle nejnovější verze do Francie]... Tyto teorie dokazují, že když jde o Ježíšovo utrpení, pak – proti lidovému rčení – fantazie překonává realitu a běda, je i výnosnější.³³

Tolik se mluví o Jidášově zradě, a ani nepozorujeme, že se opakuje. Kristus je znovu prodáván, už ne představeným velerady za třicet stříbrných, ale editorům a knihkupcům za miliardy stříbrných... Nikdo nedokáže vlnu spekulací zadržet, ale protože jsem se léta zabýval dějinami počátků křesťanství, cítím povinnost upozornit na kolosální mýlku, jež je základem celé této pseudohistorické literatury.

Apokryfní evangelia: Tomášovo, Filipovo a Jidášovo, o která se spekulace opírají a která jsou nám předkládána jako senzační objevy našich dnů, byla buď v úplnosti nebo zčásti známa odjakživa. Jde o spisy z druhého a třetího století, o nichž si ani nejkritičtější a nejvíce protikřesťanští historici nikdy dříve nemysleli, že s jejich pomocí lze rekonstruovat dějiny. Bylo by to, jako kdyby chtěl někdo za pár století rekonstruovat nynější dějiny na základě románů napsaných v naší době.

Kolosální mýlka pramení ze skutečnosti, že se zmíněným spisům podsouvá pravý opak toho, co bylo jejich původní výpovědí. Jsou součástí gnostické literatury. Heretická gnóze – směs platonského dualismu a orientálních nauk maskovaných biblickými myšlenkami – tvrdí, že materiální svět je iluze, dílo Boha Starého zákona, který je zlým, nebo aspoň nižším bohem; Kristus nezemřel na kříži, protože nikdy nepřijal lidské

33 R. Brown, *The Death of Messiah II* (New York 1988), str. 1092–1096.

tělo jinak než zdánlivě, neboť takové přijetí by bylo nehodné Boha (docketismus).

Jestliže v Jidášově evangeliu, o němž se v poslední době hodně mluvilo, sám Ježíš nařizuje apoštolovi, aby ho zradil, je to proto – typické gnostické téma –, že božský duch, který v Ježíši přebývá, se díky smrti konečně bude moci osvobodit od schránky z masa a vystoupit do nebe. Manželství, na němž závisejí porody, je třeba se vyhnout (enkratismus); žena bude spasena, pouze pokud se „ženský princip“ (*thelus*), který ztělesňuje, přemění v mužský princip, tedy pokud přestane být ženou.³⁴

Komické je, že dnes někteří lidé chtějí z těchto spisů vyčíst opěvování ženského principu, tělesnosti, sexuality a užívání materiálního světa naplno, bez zábran, a činí tak v polemice s oficiální církví, která prý to všechno svým manicheismem vždycky pošlapávala! Je to stejný omyl, jaký lze pozorovat ohledně učení o reinkarnaci. Ačkoli reinkarnace figuruje ve východních náboženstvích jako trest za předchozí viny a jako něco, s čím člověk ze všech sil touží skoncovat, na Západě se bere jako skvělá možnost vrátit se do života a neomezeně si užívat světa.

Uvedené věci si nezaslouží, abychom o nich pojednávali dnes na tomto místě. Nemůžeme však dovolit, aby se mlčení věřících mylně zaměňovalo za rozpaky a aby se v médiích hrubě manipulovalo s dobrou vírou (nebo prostoduchostí?) milionů lidí, aniž by kdo vznesl protest nejen ve jménu víry,

34 Srov. *Tomášovo evangelium*, 114.

nýbrž i zdravého rozumu. Myslím, že nadešla chvíle, abychom znovu vyslechli varování Danta Alighieriho:

„Křesťané, rozvázněji máte žiti,
nebuďte pírkem, které větru vzdá se!
Nedá se všechno každou vodou smýti!
Starý i Nový zákon máte v čase
a v církvi svého pastýře. Ó lidé,
to postačit vám věru může k spáse.
Lidé přec buďte, ne brav, jenž se leká.“³⁵

* * *

Nechme však stranou zmíněné fantazie, jež mají všechny jedno společné vysvětlení: Žijeme ve věku sdělovacích prostředků a média zajímají víc *novinky* než *pravda*. Soustředme se nyní na tajemství, které slavíme. Nejlepším způsobem, jak letos medítovat o tajemství Velkého pátku, by bylo přečíst si celou první část encykliky Benedikta XVI. *Deus caritas est*. Protože to zde nemůžeme udělat, chtěl bych alespoň komentovat některé pasáže, jež se přímo vztahují k tajemství dnešního dne. V encyklice čteme:

„Pohled upřený na Kristův probodený bok, o němž hovoří Jan (srov. Jan 19,37), v sobě zahrnuje to, co se stalo výchozím bodem tohoto okružního listu: ‚Bůh je láska‘ (1 Jan 4,8). Právě tam je možné uvedenou pravdu nazírat. A vycházející odtamtud je nyní třeba definovat,

35 Dante Alighieri, *Ráj*, V, 73–80.

co je to láska. Díky tomuto pohledu křesťan nalézá cestu života a lásky“ (č. 12).³⁶

Encyklika *Deus caritas est* nám ukazuje nový způsob, jak bránit křesťanskou víru, dnes možná jediný možný a jistě nejúčinnější. Nestaví nadpřirozené hodnoty proti přirozeným, božskou lásku proti lidské, *eros* proti *agapé*, ale ukazuje jejich původní harmonii, kterou je třeba v důsledku hříchu a lidské křehkosti stále znovu objevovat a uzdravovat.

„*Erós* nás chce pozvednout ‚do extáze‘ směrem k božskému, vyvést nás za hranice nás samotných, ale právě proto vyžaduje putování směrem vzhůru, putování charakterizované odříkáním, očišťováním a uzdravováním“ (č. 5).

Evangelium je s lidskými ideály skutečně ve vztahu *konkurence*, ovšem v doslovném smyslu latinského *con-currere*, „běžet spolu“, takže společně s nimi běží směrem k jejich realizaci: Uzdravuje je, pozvedá, chrání. Nevylučuje *erós* ze života, ale vylučuje z *erótu* jed sobectví.

Pascal v jedné ze slavných myšlenek řekl, že velikost je trojího řádu.³⁷ První je řád materiální neboli řád těles. V něm vyniká ten, kdo má velký majetek, je obdařen atletickou silou nebo fyzickou krásou. Nejde o hodnotu, jíž by se mělo pohrdat, ale stojí nejnižší. Nad ním je řád ducha a inteligence,

36 Citovaný český překlad encykliky je zde opraven podle latinského originálu (*pozn. překl.*).

37 B. Pascal, *Myšlenky*, 793, Br.

jímž vynikají myslitelé, vynálezci, vědci, umělci, básníci. Jde o řád odlišného druhu. Duchu nic neubírá ani nepřidává, když je někdo chudý nebo bohatý, krásný nebo ošklivý. Fyzická deformace přisuzovaná osobě autora neubírá nic z krásy Sokratových myšlenek ani Leopardiho poezie.

Hodnota ducha je jistě vyšší než předcházející hodnota, ale dosud není tou nejvyšší. Nad ní stojí v řádu velikosti další, a to řád lásky, řád dobroty. (Pascal ho nazývá řádem svatosti a milosti.) Svatému nic neubírá, ani nepřidává, jestli je krásný nebo ošklivý, učený nebo negramotný. Jeho velikost je jiného řádu.

Křesťanství patří na zmíněný třetí stupeň. V románu *Quo vadis?* od H. Sienkiewicze (kap. 33) se jeden pohan zeptá Petra, zrovna když přišel do Říma: „Athény nám daly moudrost, Řím moc; co nám nabízí vaše náboženství? A Petr odpovídá: Lásku!“

* * *

Boží láska, projevená v Kristově kříži, nás učí ještě něčemu jinému. Boží láska k člověku je věrná a věčná: „Miloval jsem tě věčnou láskou,“ říká Bůh člověku v prorocích (Jer 31,3) a dále: „Svou věrnost neporuším“ (Žl 89,34). Bůh se zavázal, že bude milovat stále, připravil se o svobodu ustoupit zpět. To je hlubokým smyslem smlouvy, která se v Kristu stala smlouvou „novou a věčnou“.

V papežské encyklice čteme:

„To, že láska usiluje o svou definitivnost, a to ve dvojitým smyslu, tedy ve smyslu ‚výhradně tato osoba‘ a ve smy-

slu ‚navždy‘, patří k vystupování lásky na vyšší roviny po příčkách vnitřního očišťování. Láska zahrnuje celou existenci se všemi jejími rozměry, což se týká také času. Nemůže tomu být ani jinak, protože příslib lásky míří k definitivnosti; láska proto směřuje k věčnosti.“³⁸

Stále častěji se v naší společnosti klade otázka, jaký může být vztah mezi láskou dvou mladých lidí a zákonem o manželství; jakou potřebu „se vázat“ má láska, která je plná nadšení a spontánnosti. Stále tudíž přibývá těch, kdo instituci manželství odmítají a volí si takzvanou volnou lásku nebo prostě faktické soužití. Jedině tehdy, když objevíme hluboký a zásadní vztah mezi láskou a zákonem, mezi rozhodnutím a institucí, můžeme správně zodpovědět uvedené otázky a pak můžeme také poskytnout mladým lidem přesvědčivou motivaci, aby se „zavázali“ milovat trvale a neměli strach udělat z lásky „povinnost“.

„Jen když je láska *povinností*,“ napsal Kierkegaard, filozof, který hned po Platónovi napsal o lásce to nejkrásnější, „je navěky zajištěna proti každé změně; je v blažené nezávislosti navždy svobodná; je proti zoufalství věčně a šťastně zajištěna.“³⁹ Tato slova znamenají, že čím intenzivněji milující člověk miluje, s tím větší úzkostí vnímá nebezpečí, jež jeho lásce hrozí. Nebezpečí, které nepochází od druhých, ale z něho samého. Ví totiž dobře, jak je nestálý, že by se zítra, běda, mohl unavit a už nemilovat nebo svou lásku věnovat někomu jinému.

³⁸ *Deus caritas est*, 6.

³⁹ S. Kierkegaard, *Skutky lásky*, I, 2, 40.

A protože nyní, když se nachází ve světle lásky, vidí jasně, jakou nenapravitelnou ztrátu by to znamenalo, vyzbrojí se předem tím, že se k lásce „zaváže“ poutem povinnosti, a tak svůj úkon lásky zasazený v čase ukotví do věčnosti.

Odysseus chtěl znovu spatřit svou domovinu a svou ženu, jenže musel proplout místem, kde Sirény svým zpěvem námořníky vždy obloudivy, takže se loď roztříštily o útesy. Co udělal? Svým druhům zacpal uši voskem a sám se dal přivázat ke stěžni. Když doplul k onomu místu, v obloužení křičel, ať ho odvážou, aby se mohl dostat k Sirénám, ale jeho druhové ho neslyšeli. Tak znovu spatřil svou vlast a mohl obejmout ženu i syna.⁴⁰ Jde o mýtus, ale pomáhá pochopit, jaký je i lidský a existenciální důvod pro „nerozlučitelné“ manželství a na jiné rovině pro řeholní sliby.

Povinnost milovat chrání lásku před „zoufalstvím“ a dává jí „blaženost a nezávislost“; chrání ji totiž před zoufalstvím z toho, že nelze milovat navždy. Dejte mi člověka opravdu zamilovaného – říká tentýž myslitel – a on vám řekne, jestli v lásce potěšení a povinnost stojí proti sobě; jestli myšlenka na „povinnost“ milovat celý život naplňuje milujícího strachem a úzkostí, nebo spíše radostí a největším štěstím.

Předložené úvahy nebudou stačit k tomu, aby změnily současnou kulturu, která vyzdvihuje svobodu změny a spontánnost okamžiku, praxi „na jedno použití“, uplatňovanou i na lásku. Ať však poslouží alespoň k dotvrzení dobroty a krásy vlastní volby těm, kdo se rozhodli prožívat lásku mezi mužem

a ženou podle Božího plánu, a podníti mnoho mladých lidí ke stejnému rozhodnutí.

Už nám nezbývá nic jiného než pronést s Pavlem hymnus na vítěznou Boží lásku. Zve nás, abychom s ním zakusili úžasný prožitek vnitřního uzdravení. Vzpomíná na všechny negativní situace a na kritické okamžiky svého života: Útrapy, úzkost, pronásledování, hlad, nahotu, nebezpečí, meč. Dívá se na ně ve světle jistoty Boží lásky a volá: „V tom ve všem skvěle vítězíme skrze toho, který si nás zamiloval!“ Pak pozvedne zrak, od svého osobního života přechází k úvaze o okolním světě a univerzálním lidském osudu a znovu vytryskne táž jásavá jistota: „Jsem přesvědčen: Ani smrt, ani život, ani andělé, ani knížata, ani nic přítomného, ani nic budoucího, ani moci, ani výška, ani hloubka, a vůbec nic stvořeného nebude nás moci odloučit od Boží lásky v Kristu Ježíši, našem Pánu“ (Řím 8,37-39).

40 Homér, *Odyssea*, XII.

OBSAH

ÚVOD AUTORA	7
AŽ BUDU ZE ZEMĚ VYVÝŠEN PŘITÁHNU VŠECHNY K SOBĚ	
Velký pátek 2002	9
JEN ON JE NÁŠ POKOJ	
Velký pátek 2003	19
VÍTĚZEM, PROTOŽE BYL OBĚTÍ	
Velký pátek 2004	29
BUĎ POZDRAVENO, PRAVÉ TĚLO, ZROZENÉ Z PANNY MARIE	
Velký pátek 2005	39
BŮH PROKAZUJE SVOU LÁSKU K NÁM	
Velký pátek 2006	49
BYLY TAM I NĚKTERÉ ŽENY	
Velký pátek 2007	59
SUKNICE BYLA NESEŠÍVANÁ	
Velký pátek 2008	67

AŽ K SMRTI, A TO K SMRTI NA KŘÍŽI	
Velký pátek 2009	77
MÁME VYNIKAJÍCÍHO VELEKNĚZE	
Velký pátek 2010	85
JEŽÍŠ KRISTUS, VĚRNÝ SVĚDEK	
Velký pátek 2011	93
BYL JSEM MRTEV, A HLE – JSEM ŽIV NA VĚKY VĚKŮ	
Velký pátek 2012	101
OSPRAVEDLNĚNI ZDARMA VÍROU V KRISTOVU KREV	
Velký pátek 2013	109
BYL S NIMI I ZRÁDCE JIDÁŠ	
Velký pátek 2014	117
HLE, ČLOVĚK	
Velký pátek 2015	127
DEJTE SE SMÍŘIT S BOHEM	
Velký pátek 2016	135
STAT CRUX, DUM VOLVITUR ORBIS	
Velký pátek 2017	145
TEN, KTERÝ TO VIDĚL, VYDÁVÁ O TOM SVĚDECTVÍ	
Velký pátek 2018	153

OPOVRŽENÝ, OPUŠTĚNÝ OD LIDÍ	
Velký pátek 2019	159
TO, CO ZAMÝŠLÍM, JE PRO VAŠE BLAHO, A NE PRO UTRPENÍ	
Velký pátek 2020	167
PRVOROZENÝ Z MNOHA BRATŘÍ	
Velký pátek 2021	173
PILÁT ŘEKL: CO JE TO PRAVDA?	
Velký pátek 2022	179
TVOU SMRT ZVĚSTUJEME, PANE!	
Velký pátek 2023	185
AŽ POVÝŠÍTE SYNA ČLOVĚKA, TEHDY POZNÁTE, ŽE JÁ JSEM	
Velký pátek 2024	191